

УДК 94(100); 930(045)

DOI <https://doi.org/10.32782/cusu-hist-2024-1-5>

Ковальков Олександр,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри історії України та всесвітньої історії,
Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка
KovalkovAlex@ukr.net
ORCID ID: 0000-0003-2344-3050

МІКРОІСТОРІЯ В СИСТЕМІ «НОВОЇ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ»: ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІОГРАФІЧНА ПРАКТИКА

У статті окреслено місце мікроісторії в системі «нової історичної науки», головні етапи її становлення і місце в сучасному історіографічному процесі, теоретичні та методологічні принципи мікроісторичних студій та їхній дослідницький потенціал.

З'ясовано, що зусиллями визнаних італійських (К. Гінзбург, Дж. Леві, М. Грібауді), французьких (Ж. Дюбі, Ж. Ревель), американських (Н. Земон Девіс) та інших учених мікроісторія спростувала поширені ще в 1970-х рр. характеристики щодо себе як «дріб'язкової» чи «нижчої» історії. Мікроісторія постала на протизвагу «традиційній» соціальній історії як варіант «історії знизу». Своім предметом дослідження вона визначила історію «пересічної людини» або малих соціальних груп (родина, громада тощо), чий історичний, культурний, психологічний досвід використовується для пояснення більш широких історичних та соціальних процесів. Попри те, що мікроісторія пройшла тривалий шлях, вона не виробила чітких теоретичних чи методологічних принципів, залишаючись передусім історіографічною практикою, часто експериментальною і міждисциплінарною. Змістом цієї практики є зменшення масштабу погляду на історичний факт чи явище шляхом мікроскопічного аналізу та інтенсивного вивчення джерел. При цьому набір методів та дослідницьких прийомів, яким послуговується мікроісторія, залежить від конкретного предмету вивчення. «Мікроісторики» легко поєднують науковий інструментарій усталених історіографічних теорій і практик та методи інших, навіть не пов'язаних з історією, наук, а сама мікроісторія часто «співпрацює» з фольклористикою, етнологією, історичною і культурною антропологією, біографістикою, історією повсякденності, соціальною психологією, локальною і регіональною історією та іншими варіантами «історії знизу». Такий методологічний плюралізм мікроісторії залишає вченому широке поле для творчого пошуку, проте часто стає приводом для критики і звинувачень у відході від «професійних стандартів» історика. Попри це, мікроісторія є самобутньою складовою частиною «нової історичної науки», а завдяки значному дослідницькому потенціалу посідає вагоме місце в сучасному історіографічному процесі.

Ключові слова: історіографія, історіографічний процес, історіографічна практика, мікроісторія, «нова історична наука», «традиційна» історія.

Цивілізаційний вибір, який зробила Україна і який українці змушені сьогодні відстоювати на полі бою, значно пришвидшив заміну старих, успадкованих від радянського минулого, правових, суспільно-політичних, соціально-економічних, освітніх та інших норм, принципів і стандартів тими, які довели свою ефективність в Євroatлантичному світі. Висловлене повною мірою стосується української гуманітаристики та історичної науки. Українська (радянська і пострадянська) історіографія тривалий час залишалася здебільшого описово-подієвою за змістом і неопозитивістською та марксистською за методологією. Вона із запізненням реагувала на нові віяння в західному, передусім європейському, історіографічному процесі, залишаючись у його кільватері. Тоді, коли розмаїття методологічних напрямів та історіографічних практик, які умовно об'єднують дефініцією «нова історична наука», ставали законодавцями мод і збагачували національні історіографії держав Західної Європи та Північної Америки, у нас вони були відомі заледве окремим дослідникам і залишалися непомітним «доповненням» до «традиційної» історії, отримуючи визнання зі значним запізненням. Лише останніми роками інтерес до «нової історичної науки» в Україні пожвавився, так само і зростає кількість досліджень, здійснених із застосуванням її теоретичного та методологічного інструментарію.

Метою статті є окреслення місця мікроісторії в системі «нової історичної науки», головних етапів її становлення та місця в сучасному історіографічному процесі, теоретичних та методологічних принципів мікроісторичних студій та їхнього дослідницького потенціалу.

Місце мікроісторії в сучасному історіографічному дискурсі досліджують українські вчені С. Айтов (Айтов С., 2020), Я. Верменич (Верменич Я. В., 2010), А. Киридон і С. Троян (Киридон А., 2008), О. Сахновський (Сахновський О., 2014), Н. Яковенко (Яковенко Н., 2007). Польські науковці Є. Доманська (Доманська Є., 2012) і Є. Топольський (Топольський Є., 2012), аналізуючи головні тенденції сучасних історіографічних студій, також побіжно торкаються мікроісторії. Утім, найбільш ґрунтовний зріз ідейно-теоретичних засад та методологічних принципів мікроісторії міститься в теоретичних статтях та есеях самих «мікроісториків»: К. Гінзбурга (Гинзбург К., 2004), Е. Гренді (Гренди Э., 1997), Дж. Леві (Леві Дж., 2013; Леві Дж., 1996), Х. Медика (Медик Х., 1994), Ж. Ревеля (Ревель Ж., 1996). У статті також коротко проаналізовані окремі мікроісторичні дослідження західних (європейських та американських) та вітчизняних істориків.

Упродовж останніх півстоліття панівні позиції у світовому історіографічному процесі посідає «нова історична наука», сформована методологічними пошуками представників перших трьох поколінь французької «Школи “Анналіс”». Розмаїття течій і напрямів в її структурі унеможливають дати їй чітке визначення. Отже, продуктивним виглядає окреслити принципові позиції, які відрізняють «нову історичну науку» від «традиційної» історії, як це зробив П. Берк: 1) На відміну від «традиційної історії», яка передусім є політичною, «нова історична наука» має справу з будь-якими явищами, які мали місце в минулому; 2) «Традиційні» історики мислять історію як опис подій, тоді як «нові» – зосереджуються на аналізі структур; 3) «Традиційна історія» пропонує «погляд згори»: вона завжди зосереджувалася на «великих вчинках» «великих людей». Натомість чимало «нових істориків» вивчають «історію знизу», тобто з погляду пересічних людей та їхнього історичного досвіду; 4) Відповідно до «традиційної» парадигми, сформульованої Л. фон Ранке, історія повинна базуватися на «документах». «Нові історики» мають справу з більшим розмаїттям людської діяльності, ніж «історики подій», тож вони мусять вивчати ширше коло свідчень: усних, матеріальних, візуальних, статистичних тощо; 5) Історія, за Л. фон Ранке, була тереном вузьких фахівців. Увага ж до широкого спектру людської діяльності в минулому спонукає «нових» істориків до «співпраці» з літературними критиками, психологами, антропологами, етнологами, мистецтвознавцями тощо. Тож їхній дослідницький інструментарій постійно збагачується методами інших, навіть, здавалося б, несуміжних з історією наук (Берк П., 2013(b), с. 15–19).

Попри розмаїття все нових напрямів, які продовжують з’являтися у системі «нової історичної науки» (наприклад, «нова локальна історія», психоісторія, «нова соціальна історія», «нова економічна історія» та кліометрія, гендерна історія, інтелектуальна історія, казусна історія, візуальна історія, історія емоцій та ін.), їх об’єднує головна ідея: виразний антропоцентризм. Це був справжній «антропологічний поворот», коли в центр історії повернули людину.

Одним із помітних явищ у системі «нової історичної науки» стала мікроісторія. Вперше цю дефініцію в 1959 р. вжив американський історик Дж. Стюарт у розвідці про двадцятихвилинний епізод з історії Громадянської війни в США. Тож попервах цей термін використовувався, як вважається з легкої руки творця «тотальної історії» Ф. Броделя, майже іронічно, як синонім «нижчої історії», що вивчає «піну на хвилях історії» і займається «дрібничковими дослідженнями» (Сахновський О., 2014, с. 68; Яковенко Н., 2007, с. 214). Утім, уже в другій половині 1970-х – 1980-х рр. зусиллями італійських учених, які згуртувалися навколо журналу «Quaderni Storici» («Історичні зошити»), мікроісторія отримала світове визнання. Праці К. Гінзбурга («Сир і хробаки. Картина світу одного мельника XVI ст.», 1976)¹, Дж. Леві («Нематеріальна

¹ Гинзбург К. Сир и черви. Картина мира одного мельника, жившего в XVI в. М.: РОССПЭН, 2000.

спадщина. Кар'єра одного екзорциста XVI ст. з П'ємонту», 1985)², М. Грібауді («Трудові шляхи: простір і соціальні групи Турина на початку XX ст.», 1987), С. Черутті («Майстри і привілеї», 1992) та ін. стали «класикою жанру».

Мікроісторія стала інтелектуальною і методологічною реакцією на традиційну для Італії «риторичну» історію-синтез, як протиприкладна спрощеним уявленням про автоматизм суспільних процесів. Італійські вчені запропонували замінити це прискіпливим інтересом до деталей під гаслом «Від аналізу глобальних соціальних систем – до вивчення малих життєвих світів» (Верменич Я. В., 2010, с. 157), аби, за словами Дж. Леві, «побачити те, що раніше не помічали» (Леві Дж., 1996, с. 171). Від самого початку «мікроісторики» зосередилися на проблемах соціальної історії (показово, що її «батьки-засновники», той же К. Гінзбург, черпали натхнення в марксизмі), проте досліджували її під іншим ракурсом і на підставі іншої джерельної бази. «Традиційна» соціальна історія тяжіла до вивчення масивних історичних блоків, кількісних підрахунків, логічних і структурних схем, а отже, нехтувала соціальними феноменами і фактично втрачала з поля зору головний суб'єкт історії – людину. Мікроісторія ж мала на меті виправити цю проблему. Так, К. Гінзбург дослідив «еретичний світогляд» Менокіо (Доменіко) Сканделло – спаленого за вироком інквізиції мірошника з невеличкого містечка в Північно-Східній Італії, спираючись переважно на два інквізиційні протоколи та документи, які висвітлюють господарську діяльність Менокіо та його родини. Назву роботі дала зафіксована трибуналом ідея мірошника, що янголи і Бог виникли з хаосу, так само як і хробаки в сирі. Такий акцент на «маленьких людях», соціальний досвід яких трактувався як приклад тодішньої культури простолюду, став головним мотивом мікроісторичних досліджень. У передмові до «Сиру і хробаків» К. Гінзбург назвав таких людей «безіменними будівничими історії». Це дає підстави говорити, що мікроісторія наближалася до популярної в англійській історіографії того часу «історії знизу», яку Е. Гобсбаум назвав «історією простолюдинів» (Яковенко Н., 2007, с. 214).

З Італії мікроісторичні студії поширилися Західною Європою і проникли за океан. Варті згадки американсько-канадська вчена Н. Земон Девіс, історики з ФРН А. Людтке, Г. Медик, Р. ван Дюльмен, М. Міттерауер, французькі історики-«анналісти» Ж. Дюбі, Ж. Ревель, А. Буро та ін. У своїх працях вони розвинули тенденції, започатковані італійськими вченими, проте з новими акцентами. Так, Н. Земон Девіс («Повернення Мартена Гера», 1983)³ під впливом культурної антропології спробувала заглибитися в соціальне та емоційне життя однієї сільської громади у Франції XVI ст. Вона відтворила історію французького селянина, який вимушено залишив своє село. За кілька років там об'явився чоловік, який видав себе за Мартена, був «упізнаний» його дружиною і три роки жив з нею, поки його не викрили і не віддали під суд. Цей сюжет неодноразово розкривався в художній літературі, ліг в основу однойменних художнього фільму і мюзиклу. Так само очима антрополога поглянув на битву при Бувіне під час англійсько-французької війни 1202–1214 рр. видатний представник третього покоління «Школи «Анналів»» Ж. Дюбі («Битва при Бувіне, 27 липня 1214 р., неділя», 1973 р.)⁴. В останній праці мікроісторична розвідка наближається до «казусної історії», або «історії однієї події» – ще одного самобутнього і впливового напрямку «нової історичної науки».

Останні історіографічні огляди (напр., Айтов С., 2020; Берк П., 2013 (а)) засвідчують, що інтерес до мікроісторичних досліджень не згасає й в останні десятиліття. За висновками С. Айтова, новітні дослідження з мікроісторії представлені переважно реконструкціями життєвого шляху окремих людей чи сімей та історіями мешканців локальних громад. Так, К. Браун і А. Кеннеді вивчали проблему асиміляції шотландців у соціокультурний простір англійців через життя дрібного шотландського шляхтича («Асиміляція перервана: Гаррі Клерк і межі інтегра-

² Леві Дж. Нематеріальне насліддя: кар'єра одного п'ємонтського екзорциста XVII века. М.: Новое литературное обозрение, 2023.

³ Земон Дэвис Н. Возвращение Мартена Герра / Пер. с англ. М.: Прогресс, 1990.

⁴ Дюби Ж. Битва при Бувине: (27 июля 1214 года, воскресенье). М.: Путь, 1999.

ції в епоху унії», 2018)⁵. Подібні соціальні процеси адаптації дослідили К. Філд та Д. Лінч, відтворивши життєвий досвід афроамериканського перукаря середини XIX ст. («Церемоній-мейстер. Світ Пітера Біггса в епоху Громадянської війни у Лос-Анджелесі», 2016)⁶. О. Гюст здійснив мікроісторичний аналіз ментального феномена вигнання в дослідженні життєвого шляху вимушеного мігранта з Англії до Індії на початку XIX ст. та впливу цієї та інших емігрантських історій на формування Другої Британської імперії та імперської свідомості («Небезпечна територія приниженості: вигнання та імперія в серві Джеймсі. Листи Макінтоша з Бомбея початку XIX століття», 2018)⁷. Предметом вивчення Л. Сангхи стала ментально-культурна традиція відданості, притаманна англійському суспільству початку XVII ст., здійснена шляхом реконструкції обставин життя пересічного тогочасного торговця («Соціальна, особистісна та духовна динаміка історій про привидів у ранньомодерній Англії», 2020)⁸. Тим часом Д. Лірі проаналізував перипетії життя ірландської родини в кінці XIX – у першій половині XX ст. і відображення в ній тогочасних культурних та політичних реалій і процесів («Розділений будинок: Муррі на прикордонні та милість і занепад маленького ірландського будинку», 2018)⁹, а М. Булард – соціальну поведінку і життєві орієнтири мешканців Брукліна XIX ст. («Ренесанс Брукліна: комітетські культури та спільноти у XIX ст.», 2019)¹⁰ (Айтов С., 2020, с. 28).

Деякі дослідження з мікроісторії стали частиною постмодерністського дискурсу, а деякі дослідники тлумачать саму мікроісторію як складову частину «постмодерністського виклику» або ж як один з його результатів (див. напр. Киридон А., 2008). Теоретичним гаслом мікроісториків-постмодерністів стало сформульоване в 1979 р. Ж.-Ф. Ліотаром теоретичне положення про відхід від великих наративів (або «метанаративів») на користь «розсіпання» їх по багатьох дрібних наративах, без використання крупних об'єктів опису (як-то «нація» чи «держава»), які насправді є лише «кабінетним винаходом» істориків. Прикладом може бути праця Дж. Скота «Опір без протесту і без організації» (1987). Вчений зводить у ній традиційний селянський опір до індивідуальних дій окремих невдоволених, а різні форми цього соціального супротиву трактує цілком відокремлено. У зв'язку з цим руйнується поняття колективних дій зі спільними цілями й ідеями. Історія ж за такого підходу стає набором окремих подій, кожна з власною логікою і динамікою, звідки вилучаються категорії змін і процесу. (Топольський Є., 2012, с. 101–102).

Загалом можна констатувати незмінний інтерес до мікроісторичних досліджень у Західній Європі та Північній Америці, і що мікроісторія залишається помітною складовою частиною сучасного історіографічного процесу. Не минула ця тенденція й українську історіографію, прикладом чого може бути праця В. М. Горобця¹¹. Це персональна історія сотника Федора Лісовського, відтворена на основі вивчення позовів і справ проти нього, а також інших документів – загалом понад 500 аркушів архівних справ. На тлі реального історичного факту – кон-

⁵ Brown K., Kennedy A. Assimilation Aborted: Henry Clerk and the Limits of Anglo-Scottish Integration in the Age of Union. *Journal of Scottish historical studies*. 2018. Vol. 38. Issue 2. P. 199–318. URL: <https://research.manchester.ac.uk/en/publications/assimilation-aborted-henry-clerk-and-the-limits-of-anglo-scottish>

⁶ Field K., Linch D. «Master of ceremonies». The world of Peter Biggs in Civil War era in Los Angeles. *Western Historical Quarterly*. 2016. Vol. 47, Issue 4. P. 379–406. URL: <https://academic.oup.com/whq/article-abstract/47/4/379/2418120?redirectedFrom=fulltext>

⁷ Gust O. "The Perilous Territory of Not Belonging": Exile and Empire in Sir James Mackintosh's Letters from early nineteenth-century Bombay. *History workshop journal*. 2018. Vol. 86. P. 22–43. URL: <https://academic.oup.com/hwj/article-abstract/doi/10.1093/hwj/dby013/5033987>

⁸ Sangha L. (2018). The social, personal and spiritual dynamics of ghost stories in early modern England. *The Historical Journal*. 2020. Vol. 63. Issue 2. P. 339–359. URL: https://web.archive.org/web/20200506020539id_/https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/2F4F3312FDCCDF253856282679BF0B32/S0018246X1800047Xa.pdf/div-class-title-the-social-personal-and-spiritual-dynamics-of-ghost-stories-in-early-modern-england-div.pdf

⁹ Leary D. A house divided: the Murrays of the border and the rise and decline of a small Irish house. *History Workshop Journal*. 2018. Vol. 86. P. 269–290. URL: <https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/10042298/>

¹⁰ Bullard M. *Brooklyn's Renaissance: Commerce, Culture, and Community in the Nineteenth-Century Atlantic World*. London, 2019. URL: <https://academic.oup.com>

¹¹ Горобець В. Конфлікт і влада в ранньомодерній Україні. Сотник новгород-сіверський проти гетьмана Війська Запорозького, 1715–1722. К.: Інститут історії України, 2016.

флікту сотника з адміністрацією – у дослідженні відтворено особливості устрою й урядування в сотнях і полках Війська Запорізького. Український вчений порушує ще одну проблему: залежності внутрішнього життя Гетьманщини від російського імперського центру та його впливу на суспільно-політичні відносини у Війську Запорізькому в першій чверті XVIII ст.

Тож уже понад ніж півстоліття мікроісторія є повноправним сегментом історіографічного процесу. Водночас прикметно, що в історичній науці відсутня однастайність щодо визначення предметного поля досліджень мікроісторії та її концептуальних методологічно-теоретичних засад. Мікроісторію визначають то як «подієву історію» (Ф. Бродель), то як «локальну історію» (Л. Гонсалес-і-Гонсалес), чи то як «малу історію» (Р. Кобб). Найбільш узагальнене й «академічне» її визначення може бути зведене до того, що мікроісторія – це напрям у новітній історіографії, що вивчає минулу соціальну реальність на підставі мікроаналітичних підходів, які сформувались у сучасних соціальних науках: соціології, соціальній психології, етнології, економії, культурній антропології тощо. Утім, навіть із такого нейтрального тлумачення випливає пояснення лише однієї, проте важливої для розуміння мікроісторії, принципової засади – її полідисциплінарний характер.

Відзначимо, що навіть самі представники цього напрямку (Гренди Э., 1997; Леві Дж., 2013; Леві Дж., 1996; Ревель Ж., 1996) застерігають, що мікроісторія не виробила жодних методологічних принципів, не є комплексом загальних ідей, науковою школою ні тим більше автономною дисципліною. Доказом цього є теоретична праця К. Гінзбурга, яку він назвав «Мікроісторія: Дві або три речі, які я про неї знаю» (Гінзбург К., 2004). Мікроісторія – це передусім історіографічна практика, яка полягає в зменшенні масштабу погляду на історичний факт чи явище, мікроскопічному аналізі й інтенсивному вивченні документальних матеріалів та інших джерел. При цьому методи і прийоми, які використовує дослідник, залежать винятково від предмету вивчення, тому є надзвичайно різними й еkleктичними. «Мікроісторик» перебуває в постійному обміні з іншими суспільними (і не лише!) науками та усталеними історіографічними теоріями і практиками, а сама мікроісторія часто «співпрацює» з фольклористикою, етнологією, історичною і культурною антропологією, біографістикою, історією повсякденності, соціальною психологією, локальною і регіональною історією та іншими варіантами «історії знизу». При цьому, будучи взаємопроникненою з ними за джерельною базою і часто методами дослідження, мікроісторія все ж не збігається з жодним із цих напрямів, зберігаючи свою автономність і самобутність.

Мікроісторичним дослідженням притаманні скептицизм до будь-яких апріорних пояснювальних схем; відкидання «серійної історії» і зосередження уваги на неповторному, індивідуальному, локальному; акцент на «маленькій людині»; погляд на соціальне буття як на результат міжособистісних взаємин у малих людських колективах (Яковенко Н., 2007, с. 210–211). «Мікроісторики» перейшли від «традиційного» лінійного опису подій до вивчення структур людського повсякденного життя в контексті цих подій. Теоретичним підґрунтям мікроісторії стала концепція минулого, зображеного через детальний опис якогось із його явищ (Топольський Є., 2012, с. 101) Головним засобом цього є реконструкція життя та діяльності мікрооб'єктів історичного процесу: окремих «пересічних людей», родин, громад, мешканців сіл і містечок або ж кварталів великих міст у соціально-психологічному та соціально-культурному аспектах. Це досягається шляхом щільного аналізу соціального контексту, в якому ці «середньостатистичні» люди чи громади існували й діяли, проникнення в життєвий світ цього пересічного індивіда чи дрібних колективів з урахуванням усього спектру суспільних, економічних, політичних і культурних умов та відносин, які на них впливали. Водночас це передбачає інтенсивне вивчення широкого кола документальних матеріалів та інших джерел різного характеру і походження, які «традиційна» історія зазвичай відкидає через їхню «дріб'язковість» або ж об'єктивну неспроможність їх охопити. При цьому, як наголошував Дж. Леві, важливо розуміти, що мікроісторія аж ніяк не є альтернативою макроісторії або «тра-

диційній» історії, вона є її доповненням. Вона передбачає не «зосередження на дрібницях», а «розгляд у подробицях», її метою є вивчення «малого» для кращого розуміння загальних соціальних зв'язків і процесів у минулому (Леві Дж., 2013, с. 120–121). Тобто мікроісторія – це не лише (і часто зовсім не) дослідження «часткового» й «унікального». Це передусім новий спосіб пізнання минулого, зміна методу (чи залучення спектру методів) дослідження. І це не специфічний інтерес до малозначущих деталей, подій чи постатей, а прискіпливе вивчення об'єкту «під мікроскопом». Іншими словами, мікроісторичний підхід (чи підходи) можливий під час дослідження фактично будь-якої історичної наукової проблеми, будь-якого соціального явища в минулому.

На становлення мікроісторії (як й інших складників «нової історичної науки»), як уже йшлося, вплинув і постмодернізм. Поряд із сумнівами в теорії прогресу і відмовою від еволюційного розуміння історії в багатьох студіях переглядається саме поняття «історична реальність», а з ним – і власна ідентичність історика, критерії достовірності джерела, усвідомлення суб'єктивності істини тощо (Сахновський О., 2014, с. 71).

Як мультидисциплінарна й експериментальна історіографічна практика мікроісторія має свої сильні і слабкі сторони, а отже – прибічників і критиків. Мікроісторія як «історія цілого в подробицях» дозволяє поглянути на події й явища минулого, які «традиційна» історія вважає малозначущими. При цьому дослідник має змогу залучити широке коло джерел, які також часто ігноруються «макроісторією». Такий підхід здатний значно розширити уявлення про вже би здавалося досліджені історичні явища, структури і процеси, або ж розставити інші акценти або взагалі дійти до неочікуваних висновків. Зрештою, мікроісторія як спосіб вивчення минулого «знизу» є дієвим засобом «олюднення» історії в межах уже згаданого «антропологічного повороту». Водночас, попри очевидні здобутки, до мікроісторії зберігається обережне і неоднозначне ставлення, навіть в академічному історичному середовищі. Зазвичай їй закидають небезпеку потрапляння в «пастку описовості» чи «безідейної дріб'язковості», сумнівну репрезентативність об'єктів, що вивчаються, використання мікроісториками «поліційно-розслідувальних» методів вивчення минулого, широке залучення літературних текстів та інших історично «не канонічних» джерел тощо. Навіть для багатьох постмодерністів мікроісторія – це не що інше, як черговий міф, оскільки вона можлива доти, поки використовуватиме мікроісторичні поняття і теоретичні конструкції. Попри це, мікроісторія впевнено займає вагоме місце в «новій історичній науці».

Таким чином, зусиллями визнаних італійських (К. Гінзбург, Дж. Леві, М. Грібауді та ін.), французьких (Ж. Дюбі, Ж. Ревель та ін.), американських (Н. Земон Девіс та ін.) учених мікроісторія спростувала поширені ще в 1970-х рр. характеристики щодо себе як «дріб'язкової» чи «нижчої» історії. Мікроісторія постала на протигагу «традиційній» соціальній історії як варіант «історії знизу», визначивши предметом свого дослідження історію «пересічної людини» або малих соціальних груп (родина, громада тощо), чий історичний, культурний, психологічний тощо досвід використовується для пояснення більш широких історичних та соціальних процесів. Попри те, що мікроісторія пройшла тривалий шлях, вона не виробила чітких теоретичних чи методологічних принципів, залишаючись передусім історіографічною практикою, часто експериментальною і міждисциплінарною. Змістом цієї практики є зменшення масштабу погляду на історичний факт чи явище шляхом мікроскопічного аналізу та інтенсивного вивчення джерел. При цьому набір методів та дослідницьких прийомів, яким послуговується мікроісторія, залежить від конкретного предмету вивчення. «Мікроісторики» легко поєднують науковий інструментарій усталених історіографічних теорій і практик та методи інших, навіть не пов'язаних з історією, наук, а сама мікроісторія часто «співпрацює» з фольклористикою, етнологією, історичною і культурною антропологією, біографістикою, історією повсякденності, соціальною психологією, локальною і регіональною історією та іншими варіантами «історії знизу». Такий методологічний плюралізм мікроісторії залишає вченому широке поле

для творчого пошуку, проте часто стає приводом для критики і звинувачень у відході від «професійних стандартів» історика. Попри останнє, мікроісторія є самобутньою складовою частиною «нової історичної науки», а завдяки значному дослідницькому потенціалу посідає вагомe місце в сучасному історіографічному процесі.

Список використаних джерел та літератури

- Айтов С., 2020. Новітні історико-антропологічні студії як сучасна філософія історії. *Дослідження з історії і філософії науки і техніки*. Т. 29. № 2. Дніпро. 25–32.
- Берк П., 2013 (а). Мікроісторична дискусія. В: *Нові підходи до історіописання / за ред. П. Берка*. Київ: Ніка-Центр. 138–141.
- Берк П., 2013 (б). Нова історія: її минуле і майбутнє. В: *Нові підходи до історіописання / за ред. П. Берка*. Київ: Ніка-Центр. 13–39.
- Верменич Я. В., 2010. Мікроісторія як проблемне поле соціогуманітарних досліджень. *Український історичний журнал*. № 4. Київ. 156–169.
- Гинзбург К., 2004. Микроистория: две-три вещи, которые я о ней знаю. В: Гинзбург К. *Мифы – эмблемы – приметы: Морфология и история. Сборник статей*. М. 287–320.
- Гренди Э., 1997. Еще раз о микроистории. В: *Казус. Индивидуальное и уникальное в истории*. Вып. 1. М. 291–302.
- Доманська Є., 2012. *Історія і сучасна гуманітаристика: дослідження з теорії знання про минуле*. Київ: Ніка-Центр.
- Киридон А., 2008. Троян С., Мікроісторія в постмодерному зарубіжному дискурсі. *Історична панорама: Збірник наукових статей ЧНУ. Спеціальність «Історія»*. Вип. 6. Чернівці: Рута. 102–115.
- Леві Дж., 2013. Про мікроісторію. В: *Нові підходи до історіописання / за ред. П. Берка*. Київ: Ніка-Центр. 119–138.
- Леві Дж., 1996. К вопросу о микроистории. *Современные методы преподавания новейшей истории*. М. 167–190.
- Медик Х., 1994. Микроистория. *Thesis: теория и история социальных институтов и систем*. Вып. 4. М. 193–202.
- Ревель Ж., 1996. Микроисторический анализ и конструирование социального. В: *Одиссей. Человек в истории*. М. 110–127.
- Сахновський О., 2014. Мікроісторія як напрям історичних досліджень. *Історична панорама: Збірник наукових статей ЧНУ. Спеціальність «Історія»*. Вип. 17. Чернівці: Рута. 65–78.
- Топольський Є., 2012. *Як ми пишемо і розуміємо історію. Таємниці історичної нарації*. Київ: Видавництво «К.І.С.».
- Чаркіна Т., 2016. Еволюція історико-антропологічних досліджень у суспільно-гуманітарному пізнанні. *Вісник Львівського університету. Серія: Філософські науки*. Вип. 18. Львів. 101–109.
- Яковенко Н., 2007. *Вступ до історії*. Київ: Критика.

Oleksandr Kovalkov

MICROHISTORY IN THE SYSTEM OF “NEW HISTORY”: HISTORY, THEORY AND HISTORIOGRAPHICAL PRACTICE

The article outlines the place of microhistory in the system of the “new history”, the main stages of its formation and its place in the modern historiographical process, theoretical and methodological principles of microhistorical research and its research potential.

It has been found that through the efforts of renowned Italian (K. Ginsburg, J. Levi, M. Gribaudi), French (J. Duby, J. Revel), American (N. Zemon Davis) and other scholars, microhistory has refuted the characterisation of itself as “petty” or “inferior” history, which was widespread in the 1970s. Microhistory has emerged as a variant of “history from below” in contrast to “traditional” social history. It defined the history of the “ordinary person” or small social groups (family, community, etc.), whose historical, cultural, and psychological experience is used to explain broader historical and social processes, as its research subject. Despite the fact that microhistory has been developing for a long time, it has not developed clearly defined theoretical or methodological principles, remaining primarily a historiographical practice, often

experimental and interdisciplinary. The essence of this practice is to reduce the scale of the view of a historical fact or phenomenon through microscopic analysis and intensive study of historical sources. At the same time, the set of methods and research techniques used in microhistory depends on the specific research subject. "Microhistorians" easily combine the scientific tools of established historiographical theories and practices with the methods of other sciences, even those not related to history, and microhistory itself often "cooperates" with folklore studies, ethnology, historical and cultural anthropology, biography, history of everyday life, social psychology, local and regional history, and other variants of "history from below". This methodological pluralism of microhistory leaves the researcher a wide field for creative search, but often becomes a pretext for criticism and accusations of deviating from the "professional standards" of a historian. Nevertheless, microhistory is an original component of the "new historical science", and due to its significant research potential, it occupies a significant place in the modern historiographical process.

Key words: historiography, historiographical process, historiographical practice, microhistory, "new history", "traditional" history.

References

Aitov S., 2020. Novitni istoryko-antropolohichni studii yak suchasna filozofia istorii [The latest historical and anthropological studies as a modern philosophy of history]. *Doslidzhennia z istorii i filozofii nauky i tekhniky*. T. 29. №2. Dnipro. 25–32. (In Ukrainian).

Berk P., 2013 (a). Mikroistorychna dyskusiiia [Microhistorical discussion]. In: Berk P. (ed.). *Novi pidkhody do istoriopysannia*. Kyiv: Nika-Tsentr. 138–141. (In Ukrainian).

Berk P., 2013 (b). Nova istoriia: yii mynule i maibutnie [New history: its past and future]. In: Berk P. (ed.). *Novi pidkhody do istoriopysannia*. Kyiv: Nika-Tsentr. 13–39. (In Ukrainian).

Vermenych Ya. V., 2010. Mikroistoriia yak problemne pole sotsiohumanitarnykh doslidzhen [Microhistory as a problematic field of socio-humanitarian research]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*. №4. Kyiv. 156–169. (In Ukrainian).

Ginzburh K., 2004. Mikroistorija: dve-tri veshhi, kotorye ja o nej znaju [Microhistory: two or three things I know about it]. In: *Ginzburh K. Mify – emblemy – primety: Morfologija i istorija*. M. 287–320.

Grendi E., 1997. Eshhe raz o mikroistorii [Once again about microhistory]. In: *Kazus. Individual'noe i unikal'noe v istorii*. Vyp. 1. M. 291–302.

Domanska Ye., 2012. *Istoriia i suchasna humanitarystyka: doslidzhennia z teorii znannia pro mynule* [History and modern humanitarianism: research on the theory of knowledge about the past]. Kyiv: Nika-Tsentr. (In Ukrainian).

Kyrydon A., 2008, Troian S. Mikroistoriia v postmodernomu zarubizhnomu dyskursi [Microhistory in postmodern foreign discourse]. *Istorychna panorama: Zbirnyk naukovykh statei ChNU. Spetsialnist «Istoriia»*. Vyp. 6. Chernivtsi: Ruta. 102–115. (In Ukrainian).

Levi Dzh., 2013. Pro mikroistoriiu [About microhistory]. In: Berk P. (ed.). *Novi pidkhody do istoriopysannia*. Kyiv: Nika-Tsentr. 119–138. (In Ukrainian).

Levi Dzh., 1996. K voprosu o mikroistorii [On the issue of microhistory]. In: *Sovremennye metody prepodavanija novejshej istorii*. M. 167–190.

Medik H., 1994. Mikroistorija [Microhistory]. *Thesis: teoriia i istorija social'nyh institutov i sistem*. Vyp. 4. M. 193–202.

Revel' Zh., 1996. Mikroistoricheskij analiz i konstruirovanie social'nogo [Microhistorical analysis and construction of social]. In: *Odissej. Chelovek v istorii*. M. 110–127

Sakhnovskyi O., 2014. Mikroistoriia yak napriam istorychnykh doslidzhen [Microhistory as a direction of historical research]. *Istorychna panorama: Zbirnyk naukovykh statei ChNU. Spetsialnist «Istoriia»*. Vyp. 17. Chernivtsi: Ruta. 65–78. (In Ukrainian).

Topolskyi Ye., 2012. *Yak my pyshemo i rozumiiemo istoriiu. Taiemnytsi istorychnoi naratsii* [How we write and understand history. Secrets of historical narrative]. Kyiv: Vydavnytstvo «K.I.S.». (In Ukrainian).

Charkina T., 2016. Evoliutsiia istoryko-antropolohichnykh doslidzhen u suspilno-humanitarnomu piznanni [Evolution of historical and anthropological studies in social and humanitarian knowledge]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriia: Filozofski nauky*. Vyp. 18. Lviv. 101–109. (In Ukrainian).

Yakovenko N., 2007. *Vstup do istorii* [Introduction to history]. Kyiv: Krytyka. (In Ukrainian).